

Дыягнастычныя матэрыялы для вызначэння сфарміраванасці чытацкіх уменняў вучняў пры вывучэнні змястоўнага блока “Мая Радзіма – Беларусь”

Узровень сфарміраванасці чытацкіх уменняў навучэнцаў вызначаецца з дапамогай інструментарыю дыягнастычных заданняў, якія маюць наступную тыпалогію:

- заданні на пошук і выбар у тэкстах выдавочнай інфармацыі;
- заданні на асэнсаванне зместу інфармацыі ў навукова-пазнавальных тэкстах, пададзеных у літаратурна-мастацкай форме;
- заданні на ацэнку і інтэрпрэтацыю інфармацыі, пададзенай у тэкстах.

Колькасць балаў за кожны тып заданняў прадстаўлена ў *табліцы 1*.

Табліца 1. Колькасць балаў за выкананне дыягнастычных заданняў у залежнасці ад іх тыпу

№ задання	Тып задання	Колькасць балаў
1—3	Заданні на пошук і выбар выдавочнай інфармацыі	па 1 бале за кожнае заданне (у сукупнасці 3 балы)
4—6	Заданні на асэнсаванне зместу інфармацыі	па 2 балы за кожнае заданне (у сукупнасці 6 балаў)
7—9	Заданні на ацэнку і інтэрпрэтацыю інфармацыі	Па 3 балы за кожнае заданне (у сукупнасці 9 балаў)

Па агульнай колькасці атрыманых вучнем балаў вызначаецца ўзровень сфарміраванасці ў яго чытацкіх уменняў. Якасная інтэрпрэтацыя вынікаў выканання дыягнастычных заданняў робіцца з улікам трох узроўняў сфарміраванасці чытацкіх уменняў:

- здавальняючага (рэпрадуктыўнага);
- аптымальнага (асэнсаванага);
- эўрыстычнага (творчага).

Шкала ацэнкі чытацкіх уменняў прадстаўлена ў *табліцы 2*.

Табліца 2. Шкала ацэнкі чытацкіх уменняў

Узровень сфарміраванасці чытацкіх уменняў	Колькасць балаў
Здавальняючы (рэпрадуктыўны)	1—3
Аптымальны (асэнсаваны)	4—9
Эўрыстычны (творчы)	10—18

Здавальняючы ўзровень сфарміраванасці чытацкіх уменняў прадугледжвае наступныя віды дзеянняў:

- вызначэнне месца гістарычных падзей з выкарыстаннем картасхемы (карты атласа);
- вызначэнне часу ці паслядоўнасці гістарычных падзей з дапамогай “стужкі часу”;
- знаходжанне ў тэкстах канкрэтных звестак;
- выбар правільных варыянтаў адказаў;
- выкарыстанне даведачных выданняў (слоўнік, ілюстрацыі, атлас) для пошуку неабходнай пазнавальнай інфармацыі.

Аптымальны ўзровень сфарміраванасці чытацкіх уменняў прадугледжвае наступныя віды дзеянняў:

- тлумачэнне значэння слоў ці выразаў (выкаванняў) з апорай на змест тэксту, падбор сінанімічных ім;
- вызначэнне правільнасці ці памылковасці сцвярджэння;

- тлумачэнне прычынна-выніковых сувязей паміж гістарычнымі падзеямі;
- падбор да тэксту ўласнай назвы;
- супастаўленне ці перавод інфармацыі з вербальна-лагічнай (тэкставай) формы ў наглядна-вобразную (візуальную) і наадварот з апорай на ілюстрацыі.

Эўрыстычны ўзровень сфарміраванасці чытацкіх уменняў прадугледжвае наступныя віды дзеянняў:

- вызначэнне праўдападобнасці інфармацыі;

- бачанне супярэчнасці ці неадпаведнасці ў тэксце апавядання;
- уменне рабіць выснову аб падабенстве ці адрозненні;
- тлумачэнне прычын узаемаадносін паміж гістарычнымі асобамі;
- фармуляванне ўласнай думкі ці выказвання сваіх эмацыянальных адносін да ўчынкаў (паводзін) удзельнікаў гістарычных падзей з апорай на факты з апавядання;
- характарыстыка адносін аўтара тэксту да адлюстраваных гістарычных падзей і іх удзельнікаў.

Усяслаў Чарадзеі

Князь Усяслаў не толькі самы славуты з полацкіх князёў, але і самы загадкавы. Летапісы паведамляюць, што нарадзіўся ён ад чараўніцтва. Нашы продкі верылі, што Усяслаў мог ператварацца ў шэрага воўка, у яснага сокала або ў тура з залатымі рагамі. Шмат чаго казалі людзі пра полацкага князя. З Кіева ён нібыта чуў, як у Полацку званіць званы, ці, перакінуўшыся ў воўка, за адну ноч мог абабегчы ўсё сваё княства.

Такія паданні людзі склалі таму, што Усяслаў сапраўды быў чалавек незвычайны: мудры, дужы і смелы. Ён часта трапляў у складанае становішча, але заўсёды знаходзіў з яго выйсце.

У летапісах гаворыцца, што князь мужа бараніў сваю зямлю і яе хыхароў. Але большую частку свайго доўгага валадарання Усяслаў жыў з суседнімі княствамі ў згодзе і займаўся мірнымі справамі. Пры Усяславе Полацкае княства дасягнула найбольшай магутнасці.

Паводле У. Арлова.

1. Пранумаруйце сказы ў правільнай паслядоўнасці.
  - Пры Усяславе Полацкае княства дасягнула найбольшай магутнасці.
  - Усяслаў Чарадзеі, перакінуўшыся ў воўка, за адну ноч мог абабегчы сваё княства.
  - Усяслаў Чарадзеі нарадзіўся нібыта ад чараўніцтва.
2. Падпішыце на картасхеме горад, дзе княжыў Усяслаў Чарадзеі.

3. Запішыце агульную назву людзей, якія адлюстраваны на малюнку злева ад Усяслава Чарадзея.

ны на малюнку злева ад Усяслава Чарадзея. (Выкарыстайце гістарычны слоўнік у падручніку.)

4. Напішыце, што з'яўлялася сапраўднай прычынай дзівосных паданняў пра Усяслава Чарадзея.
5. Растлумачце, чаму полацкага князя празвалі Чарадзеем.
6. Прапануйце ўласную назву для апавядання і растлумачце яе.
7. Разгледзьце малюнак, адкажыце на пытанні.
  - а) Аб чым сведчыць адлюстраваны на малюнку меч у руцэ Усяслава Чарадзея?
  - б) Аб чым сведчыць выраз твару князя?
8. Патлумачце, ці можна даваць летапісным звесткам пра Усяслава Чарадзея.
9. Якія пачуцці выклікае ў вас адлюстраваны на малюнку Усяслаў Чарадзеі?

новае ў змесце пачатковай адукацыі

Ацэнка выканання дыягнастычных заданняў

№ задання. Уменне, якое фарміруецца	Прыклады правільных варыянтаў выканання заданняў	Колькасць балаў
1. Уменне вызначаць паслядоўнасць апісаных у тэксце падзей	<p>3) Пры Усяславе Полацкае княства дасягнула найбольшай магутнасці.</p> <p>2) Усяслаў Чарадзеі, перакінуўшыся ў воўка, за адну ноч мог абабегчы сваё княства.</p> <p>1) Усяслаў Чарадзеі нарадзіўся нібыта ад чараўніцтва.</p>	1
2. Уменне вызначаць месца апісаных падзей		1
3. Уменне выкарыстоўваць даведачныя выданні для пошуку ў іх неабходнай інфармацыі	Дружина — асабістае войска князя.	1
4. Уменне тлумачыць прычынна-выніковыя сувязі паміж гістарычнымі падзеямі	Дзівосныя паданні пра князя Усяслава людзі складалі таму, што ён быў незвычайным чалавекам: мудрым, дужым і смелым. Ён часта трапляў у складанае становішча, але заўсёды знаходзіў з яго выйсце.	2
5. Уменне даваць тлумачэнне з апорай на змест тэксту	Усяслаў нарадзіўся нібыта ад чараўніцтва, мог ператварацца ў шэрага воўка, у яснага сокала або ў тура з залатымі рагамі. Ці, перакінуўшыся ў воўка, за адну ноч мог абабегчы ўсё сваё княства.	2
6. Уменне вызначаць агульны сэнс апавядання	“Усяслаў Чарадзеі — самы загадкавы полацкі князь”, таму што ў апавяданні падкрэсліваюцца неверагодныя здольнасці князя*.	2
7. Уменне пераводзіць наглядна-вобразную інфармацыю ў вербальна-лагічную	<p>а) Меч у руцэ Усяслава Чарадзея сведчыць аб тым, што князь мужа бараніў сваю зямлю і яе жыхароў.</p> <p>б) Выраз твару князя сведчыць аб яго рашучасці, мужнасці як ваеннага кіраўніка, бо за ім адлюстравана яго дружина*.</p>	3
8. Уменне вызначаць праўдападобнасць інфармацыі аб гістарычных падзеях і іх удзельніках	Летапісным звесткам пра Усяслава наўрад ці можна давяраць, але людзі верылі гэтай інфармацыі, хоць ніхто з іх не бачыў на ўласныя вочы таго, як князь ператвараўся ў шэрага воўка, яснага сокала або тура з залатымі рагамі*. Таксама тлумачэнне можа грунтавацца на выразе “Шмат чаго казалі людзі пра полацкага князя”, бо казаць можна што заўгодна.	3
9. Уменне фармуляваць свае эмацыянальныя адносіны да ўдзельнікаў гістарычных падзей	Адказ вучняў можа быць заснаваны на пачуцці надзейнасці і спакою за сваё жыццё пад абаронай князя і яго войска. Таксама магчымы адказ, звязаны з інфармацыяй аб тым, што Усяслаў жыў з суседнімі княствамі ў згодзе і займаўся мірнымі справамі.	3

*Адказы маюць верагоднасны характар. Пры наяўнасці іншых фармулёвак улічваецца іх сэнсавое тлумачэнне.

С. В. ПАНОЎ,

прафесар кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы, кандыдат педагагічных навук, дацэнт.

На дыску — дыягнастычныя матэрыялы па тэмах “Усяслаў Чарадзеі”, “Вітаўт Вялікі”, “Леў Сапега і Статут Вялікага Княства Літоўскага”, “Салігорскія агні”, “Першы Герой Беларусі” і прыклады іх выканання.